

УДК 338.5
JEL classification: Q13; L81; M21
[https://doi.org/10.31891/dsim-2025-11\(29\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2025-11(29))

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

КУПАЛОВА Галина Іванівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри екологічного менеджменту та підприємництва,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0003-4486-8349>
e-mail: prof.galina@gmail.com

ГОНЧАРЕНКО Наталя Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри екологічного менеджменту та підприємництва,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0001-9274-9905>
e-mail: nota7sha@ukr.net

У статті на прикладі оптової торгівлі зерном розкрито методичні підходи щодо дослідження конкурентоспроможності вітчизняних підприємств у контексті євроінтеграції. Обґрунтовано, що рівень конкурентоспроможності формується поєднанням внутрішніх факторів, зокрема фінансової стійкості, ефективності використання ресурсів, рівня інноваційної та інвестиційної активності, а також зовнішніх умов – ринкової кон'юнктури, розвитку логістичної інфраструктури, дотримання вимог регуляторної політики та стандартів ЄС. Узагальнено існуючі підходи до оцінювання конкурентних позицій підприємств: кількісні методи забезпечують об'єктивність результатів та можливість порівняння, якісні дозволяють урахувати стратегічні чинники та специфіку функціонування підприємств, а стратегічні методи орієнтовані на прогнозування тенденцій і моделювання сценаріїв розвитку. Систематизація цих підходів дала змогу визначити їхні переваги та обмеження й обґрунтувати доцільність поєднання різних інструментів. Особливу увагу приділено індексному методу, який поєднує комплексність та гнучкість, дозволяє здійснювати порівняння та ранжування підприємств, а також виявляти «вузькі місця» в їх діяльності. Розрахунок інтегральних індексів конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном проведено з використанням адитивного та мультиплікативного підходів, що забезпечило перевірку стійкості результатів та підвищило надійність висновків. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання для стратегічного планування, оптимізації управлінських рішень і формування конкурентних переваг українських зернотрейдерів.

Ключові слова: аграрний сектор, конкурентоспроможність, оптова торгівля, зерно, підприємство, логістика, аналіз, метод, індексний метод, моделювання, євроінтеграція.

METHOTOLOGICAL PRINCIPLES OF ANALYZING THE COMPETITIVENESS OF WHOLESALE TRADE ENTERPRISES

KUPALOVA Halyna, GONCHARENKO Nataliia

Taras Shevchenko National University of Kyiv

The article, using the example of wholesale grain trade, reveals methodological approaches to the study of the competitiveness of domestic enterprises in the context of European integration. It is substantiated that the level of competitiveness is shaped by a combination of internal factors – such as financial stability, efficiency of resource utilization, and the level of innovation and investment activity – as well as external conditions, including market conjuncture, development of logistics infrastructure, and compliance with regulatory policies and EU standards. Existing approaches to assessing the competitive positions of enterprises are generalized: quantitative methods ensure objectivity of results and comparability, qualitative methods allow for consideration of strategic factors and the specific features of enterprise functioning, while strategic methods are oriented towards forecasting trends and modeling development scenarios. The systematization of these approaches has made it possible to identify their advantages and limitations and to justify the expediency of combining different tools. Particular attention is paid to the index method, which combines comprehensiveness and flexibility, enables comparison and ranking of enterprises, and identifies “bottlenecks” in their activities. The calculation of integral competitiveness indices of wholesale grain trade enterprises was carried out using additive and multiplicative approaches, which ensured the verification of result stability and increased the reliability of conclusions. The practical significance of the obtained results lies in their applicability for strategic planning, optimization of management decisions, and formation of competitive advantages of Ukrainian grain traders.

Keywords: agrarian sector, competitiveness, wholesale trade, grain, enterprise, logistics, analysis, method, index method, modeling, European integration.

Стаття надійшла до редакції / Received 19.07.2025
Прийнята до друку / Accepted 22.08.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У контексті посилення глобалізаційних процесів інтеграції України до європейського економічного простору та зростаючої конкуренції на аграрних ринках, питання підвищення конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном набуває стратегічного значення. Зерновий сектор України є важливим джерелом валютних надходжень, який забезпечує продовольчу безпеку й формує конкурентні позиції в глобальному агропродовольчому ринку. Водночас зернотрейдери стикаються з такими викликами, як цінова волатильність на світових ринках, високі логістичні витрати, нерівномірність інфраструктурного розвитку регіонів і жорстка конкуренція з боку міжнародних агропродовольчих компаній.

Сучасні методи оцінки конкурентоспроможності часто зосереджуються лише на фінансових показниках, недооцінюючи багатовимірність діяльності. Актуальними у цьому контексті є підходи, які враховують логістичні, організаційні, маркетингові та інституційні чинники. Посилюється необхідність впровадження системного підходу до методології дослідження конкурентоспроможності в умовах євроінтеграції, які створює війна та її руйнівні наслідки для логістичної системи та інфраструктури [1].

Актуальність проблеми полягає у необхідності визначенні сучасного методичного інструментарію, який враховує специфіку діяльності підприємств оптової торгівлі, зокрема зерна із кількісним вимірюванням ключових параметрів. Практична значущість такого інструментарію полягає у можливості покращити управлінські рішення, оптимізувати ресурси, розширити ринкові перспективи та зміцнити міжнародні позиції українських зернотрейдерів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження оцінки конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі є складним та багатовимірним процесом, що потребує системного підходу та використання сучасних методологічних інструментів. У науковій літературі питання методології оцінки конкурентоспроможності підприємств активно досліджують як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, серед яких доцільно виділити: Сюй Т. [2], у дослідженні проведено аналіз сучасних факторів, тенденцій та викликів торгівлі зерном, пропонуючи рекомендації для сталого розвитку і забезпечення глобальної продовольчої безпеки; Амброзьяк Л., Щепаняк І., Булковська М. [3], де зазначено, що європейські виробники продуктів через післявоєнне вторгнення до України та її інтеграцію в єдиний європейський ринок мають шукати інноваційні методи щодо застосування конкурентних переваг та методів їх оцінки; Шевченко, О.В., Коваленко О.В. [4], у статті розглядаються основні фактори, що впливають на конкурентоспроможність українських зернотрейдерів, зокрема економічний розвиток, ефективність управління та інфраструктурні аспекти за допомогою індексного методу; Хачатрян В.В. [5], в статті обґрунтовано концептуальні основи оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємства, запропоновано класифікацію наявної сукупності методів оцінки міжнародної конкурентоспроможності; Довбня С., Красіна К. [6] присвячена комплексній оцінці конкурентоспроможності підприємств кондитерської промисловості та розробці стратегій підвищення конкурентоспроможності.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Незважаючи на значну кількість досліджень, питання методичного забезпечення оцінки конкурентоспроможності з урахуванням галузевих особливостей оптової торгівлі зерном залишаються недостатньо розробленими, що підкреслює важливість і своєчасність подальших наукових пошуків.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування та удосконалення методичних підходів оцінки конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном з урахуванням сучасних викликів аграрного ринку та євроінтеграційних процесів України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Одним із ключових елементів системи забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі, зокрема зерном, є оцінка його конкурентних позицій на зовнішніх ринках. Саме завдяки такій оцінці стає можливим здійснення глибокого аналізу поточного стану підприємства в умовах євроінтеграції, виявлення його сильних і слабких сторін, а також розробка ефективних стратегічних рішень, спрямованих на підвищення та зміцнення конкурентоспроможності.

Конкурентоспроможність підприємств має багаторівневий характер і формується під впливом широкого спектра економічних взаємозв'язків, що зумовило виникнення значної кількості методичних підходів до її оцінювання. Унікальність процесу оцінки конкурентоспроможності полягає у необхідності інтеграції даних, що надходять як із внутрішнього, так і з зовнішнього середовища [7].

Зовнішнє середовище вирізняється складністю та динамічністю, оскільки включає значну кількість факторів (економічних, політичних, соціальних, технологічних, екологічних та інституційних), які постійно змінюються та впливають на ринкові умови. Водночас внутрішнє середовище підприємств оптової торгівлі

також є варіативним і перебуває у тісній залежності від змін зовнішніх умов, реагуючи на них шляхом трансформації внутрішніх процесів, ресурсної бази та організаційної структури.

У процесі оцінки конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном доцільно виокремлювати два типи інформаційних потоків:

- внутрішній, що характеризує виробничі, фінансові, кадрові, інноваційні та організаційні параметри діяльності підприємства;
- зовнішній, який відображає ринкову кон'юнктуру, конкурентне середовище, умови міжнародної торгівлі та регуляторну політику.

Інтеграція цих потоків дозволяє сформувати комплексну оцінку та визначити конкурентний статус підприємства в умовах євроінтеграції.

В сучасній науковій літературі пропонуються різні методичні засади щодо оцінки конкурентоспроможності підприємств, які передбачають системний підхід, що поєднує кількісні та якісні методи аналізу, а також враховують специфіку функціонування зернового ринку. На відміну від універсальних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств різних галузей, методичні засади для зернотрейдерів мають включати індикатори, що відображають не лише фінансові результати, а й логістичні, організаційні, маркетингові та інституційні чинники [8].

Вибір конкретного методу залежить від особливостей галузі, розміру підприємства, його стратегічних цілей та ресурсних можливостей. Серед них вирізняють методи на основі фінансово-економічних показників, експертних оцінок, індексного та порівняльного аналізу, матричних моделей та інтегральних індикаторів.

З метою систематизації існуючих підходів у наукових дослідженнях систематизовано методи аналізу конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном (табл. 1)

Таблиця 1

Методи аналізу конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном

Метод		Характеристика
Спосіб оцінки	Кількісні методи	фінансовий аналіз (коефіцієнтний метод): ліквідності, платоспроможності, рентабельності, оборотності активів
		індексний метод: формування інтегрального індексу конкурентоспроможності
	Якісні	бенчмаркінг – вимірювання параметрів діяльності підприємства щодо конкретних конкурентів або лідерів галузі
Підхід до оцінювання	Порівняльні (відносні)	співставлення результатів підприємства з конкурентами, галузевими стандартами чи лідерами ринку: ряди динаміки, темп росту, темп приросту
	Абсолютні	незалежна оцінка конкурентоспроможності підприємства за власними інтегральними критеріями
Комплексність оцінки	Одномірні	оцінка конкурентоспроможності за одним показником: рівень торгової націнки; витрати на логістику; обсяг товарообігу
	Багатовимірні (інтегральні)	враховують комплекс показників, що відображають фінансовий стан, ринкову позицію, організаційні та маркетингові характеристики
	Індексні	формування зведеного індексу конкурентоспроможності, метод рейтингового оцінювання (ранжування підприємств), аналіз ефективності використання ресурсів
Повнота охоплення	Спеціальні	спрямовані на окремі напрями діяльності підприємства, дозволяють оцінити конкурентоспроможність за певними показниками: фінансовий аналіз, метод рейтингової оцінки, експертні методи
	Комплексні	базуються на системному підході та враховують сукупність показників (фінансових, організаційних, ринкових, інноваційних): індексний метод, матричний метод
Можливість прийняття рішень	Поточні	для короткострокового аналізу, спрямовані на оцінку теперішнього стану конкурентоспроможності та ефективності діяльності: фінансовий аналіз, SWOT-аналіз
	Стратегічні	для довгострокового прогнозування та формування стратегій розвитку і зміцнення конкурентних позицій: метод аналізу ієрархій, індексний метод, матричний аналіз, карта стратегічних груп, економіко-математичне моделювання
Об'єкт оцінки	Продукція (зерно)	оцінка конкурентних переваг самого товару на ринку: порівняльний, метод споживчої корисності, ціновий аналіз
	Підприємство	оцінка конкурентоспроможності підприємства оптової торгівлі як цілісної системи: фінансовий аналіз, індексний метод, SWOT-аналіз, бенчмаркінг, матричний аналіз

Джерело: складено авторами з використанням матеріалів [8].

Як видно, узагальнені класифікаційні ознаки включають різні методи аналізу конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном, які є багаторівневими та різноплановими, а саме:

- за способом оцінки: кількісні, дозволяють отримати об'єктивні числові показники діяльності підприємства та продукції, визначити рівень ліквідності, рентабельності, оборотності активів, ефективність використання ресурсів та позиції на ринку (фінансовий аналіз, індексний метод, бенчмаркінг); якісні, забезпечують інтегровану оцінку факторів, які не піддаються прямому кількісному вимірюванню, зокрема

організаційних, маркетингових та стратегічних характеристик (експертні оцінки, SWOT-аналіз, матричні методи, рейтинги);

- за підходом до оцінювання: порівняльні (відносні), дозволяють співставити результати підприємства з конкурентами, галузевими стандартами або лідерами ринку (ряди динаміки, темпи росту та зміни конкурентних позицій); абсолютні, дають незалежну оцінку конкурентоспроможності підприємства на основі власних інтегральних критеріїв, без порівняння з іншими учасниками ринку;

- за комплексністю оцінки: одновимірні, оцінюють підприємство або продукцію за одним ключовим показником (рівень торгової націнки, витрати на логістику або обсяг товарообігу); багатовимірні (інтегральні), дозволяють сформувати комплексну картину конкурентоспроможності та ранжування підприємств (індексний метод, сукупність фінансових, ринкових, організаційних та маркетингових показників);

- за способом діяльності підприємства: спеціальні, зосереджені на оцінці окремих напрямів діяльності, дозволяють виділити конкретні сильні та слабкі сторони (фінансовий аналіз або експертні оцінки певного процесу); комплексні, базуються на системному підході та враховують сукупність усіх ключових показників, що дає змогу оцінювати підприємство як цілісну систему та приймати стратегічні управлінські рішення;

- за рівнем можливості прийняття стратегічних рішень: поточні, призначені для короткострокового аналізу, оцінюють теперішній стан конкурентоспроможності підприємства і допомагають ухвалювати оперативні управлінські рішення; стратегічні, використовуються для довгострокового прогнозування та планування (індексний метод, матричний аналіз, карту стратегічних груп і дозволяють формувати стратегії розвитку та зміцнення позицій на ринку);

- за об'єктом оцінки: оцінка продукції (зерна) дозволяє визначити конкурентні переваги товару на ринку (порівняльні характеристики, споживчі властивості, ціну та відповідність міжнародним стандартам); оцінка підприємства, спрямована на комплексну оцінку діяльності зернотрейдерів: фінансову стабільність, ефективність управління, ділову активність, інноваційну та експортну активність, що дає змогу приймати обґрунтовані управлінські та стратегічні рішення.

Узагальнені класифікаційні ознаки демонструють, що методи оцінки конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном є багаторівневими та різноплановими, поєднують кількісні та якісні показники, дозволяють враховувати як поточні, так і стратегічні аспекти діяльності, охоплюють оцінку продукції та підприємства в цілому, що забезпечує комплексний підхід до визначення сильних і слабких сторін, формування стратегій розвитку та підвищення конкурентних позицій на ринку.

Для оцінки конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном доцільно застосовувати комплекс ключових методів, що забезпечують багатовимірну та системну оцінку: індексний метод дозволяє інтегрувати числові показники діяльності підприємства; якісні методи, забезпечують оцінку нематеріальних аспектів діяльності, таких як організаційні, маркетингові та стратегічні чинники, які важко кількісно виміряти; кількісні методи, дозволяють об'єктивно оцінити ліквідність, рентабельність, оборотність активів та ефективність використання ресурсів; стратегічні методи, спрямовані на довгострокове прогнозування та формування стратегій розвитку, що забезпечує зміцнення конкурентних позицій на внутрішньому та міжнародному ринках, створюючи комплексний інструментарій для обґрунтованого управління та підвищення ефективності діяльності зернотрейдерів [9].

Для визначення того, який із ключових методів оцінки конкурентоспроможності підприємств найбільш придатний для підприємств оптової торгівлі зерном, доцільно проаналізувати їхні переваги та недоліки. Результати дослідження наведено в табл. 2.

Отже, серед різних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном індексний метод має найбільш вагомі переваги, адже він дозволяє комплексно враховувати широкий спектр показників, від фінансових до інноваційних, забезпечує можливість ранжування підприємств та порівняння їх позицій на ринку, а також надає об'єктивні результати на основі кількісних даних. Використання індексного методу дозволить визначати поточний рівень конкурентоспроможності, здійснювати ранжування підприємств за інтегральними критеріями, оцінювати ефективність використання ресурсів, а також ідентифікувати сильні та слабкі сторони бізнесу. Індексний метод особливо цінний для стратегічного планування, оскільки він відображає поточний стан конкурентоспроможності та дозволяє виявляти тенденції та потенційні напрями розвитку. Гнучкість у виборі вагових коефіцієнтів індикаторів дає змогу адаптувати оцінку до специфіки діяльності конкретного зернотрейдера, що підвищує практичну значущість індексного методу порівняно з іншими підходами.

З метою застосування індексного методу для стратегічного планування обсягів оптової торгівлі зерном визначено ключові індикатори конкурентоспроможності, зокрема: фінансова стабільність, логістична ефективність, ринкова позиція, інноваційно-інвестиційна активність. Українські підприємства оптової торгівлі стикаються зі складністю підтримання конкурентоспроможності через вплив глобалізаційних процесів, недостатню адаптацію до міжнародних стандартів та обмежену здатність ефективно використовувати ресурси для зміцнення позицій на ринку ЄС [10].

Таблиця 2

Переваги та недоліки основних методів оцінки конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном

Метод	Переваги	Недоліки
Індексний	комплексна оцінка з урахуванням фінансових, ринкових, організаційних та інноваційних показників; можливість ранжування підприємств та порівняння позицій на ринку; об'єктивність завдяки кількісним даним; інформативність для стратегічного планування; гнучкість у виборі та зміні ваг індикаторів	складність збору повної інформації; вплив суб'єктивності при визначенні ваг індикаторів; перевантаженість інформацією при великій кількості показників; обмежена актуальність при швидких змінах ринку
Якісний	можливість оцінити фактори, що не піддаються кількісному виміру, виявляють сильні та слабкі сторони підприємства; гнучкість у використанні та адаптації до конкретних умов	суб'єктивність результатів, залежність від компетентності експертів; обмежена порівнюваність та стандартизація
Кількісний	об'єктивність та наочність результатів; легкість збору та аналізу числових даних; підходять для оперативного контролю та моніторингу	не враховують якісні та стратегічні фактори; обмежена інформативність щодо комплексної конкурентоспроможності; можуть не відображати ринкову та організаційну специфіку
Стратегічний/прогнозування	підходять для довгострокового прогнозування; допомагають формувати та коригувати стратегії розвитку; враховують комплексні взаємозв'язки між показниками	складність у застосуванні та аналізі; потребують значних ресурсів та експертних знань; висока чутливість до вихідних даних

Джерело: складено авторами за матеріалами [9].

Для побудови інтегрального індексу необхідно визначити ваговість кожного показника. За допомогою проведеного експертного опитування серед фахівців галузі оптової торгівлі зерном (представників зернотрейдерських компаній, аналітиків ринку, логістичних операторів) було визначено ваговість ключових показників оцінки конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном. Експерти, шляхом ранжування та порівнянь оцінили відносну важливість кожного показника для забезпечення стабільної позиції підприємств на європейському ринку (табл. 3).

Таблиця 3

Вагові коефіцієнти складових конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном, %

Показник	Коефіцієнт
Фінансова стабільність	30
Логістична ефективність	20
Ринкова позиція	25
Інноваційно-інвестиційна активність	15
Якість продукції	10
Усього	100

Джерело: розраховано авторами.

Як видно, найвагомішим критерієм є фінансова стабільність (30 %), оскільки вона безпосередньо визначає здатність підприємства витримувати ринкові коливання та забезпечувати довгострокові контракти. Ринкова позиція (25 %) посіла друге місце, оскільки показує частку компанії в експорті та її вплив на ринок. Логістична ефективність (20 %) є важливою умовою успішної торгівлі зерном у ЄС, де вирішальне значення мають своєчасність і оптимізація транспортних витрат. Інноваційно-інвестиційна активність (15 %) має значну вагу, адже сучасні технології та модернізація складів підсилюють конкурентні можливості у майбутньому. Якість продукції (10 %), хоч і з меншою вагою, залишається основною умовою доступу до ринку ЄС та дотримання міжнародних стандартів.

З метою комплексної оцінки діяльності підприємств аграрного сектору було проведено опитування експертів і зібрано фактичні дані за низкою ключових показників. До переліку відібраних індикаторів увійшли: фінансова стабільність, ринкова позиція, логістична ефективність, інноваційно-інвестиційна активність та якість продукції. Оцінювання здійснювалося за допомогою методу експертних балів та аналітичного нормування показників у діапазоні від 0 до 1, що дозволяє уніфікувати різні параметри та забезпечити їх порівнюваність. Для об'єктивності результатів залучено групу фахівців у сфері економіки, менеджменту та маркетингу, які на основі статистичних даних, звітності підприємств і власних професійних суджень надали оцінки діяльності трьох досліджуваних суб'єктів господарювання. Результати відображені у табл. 4.

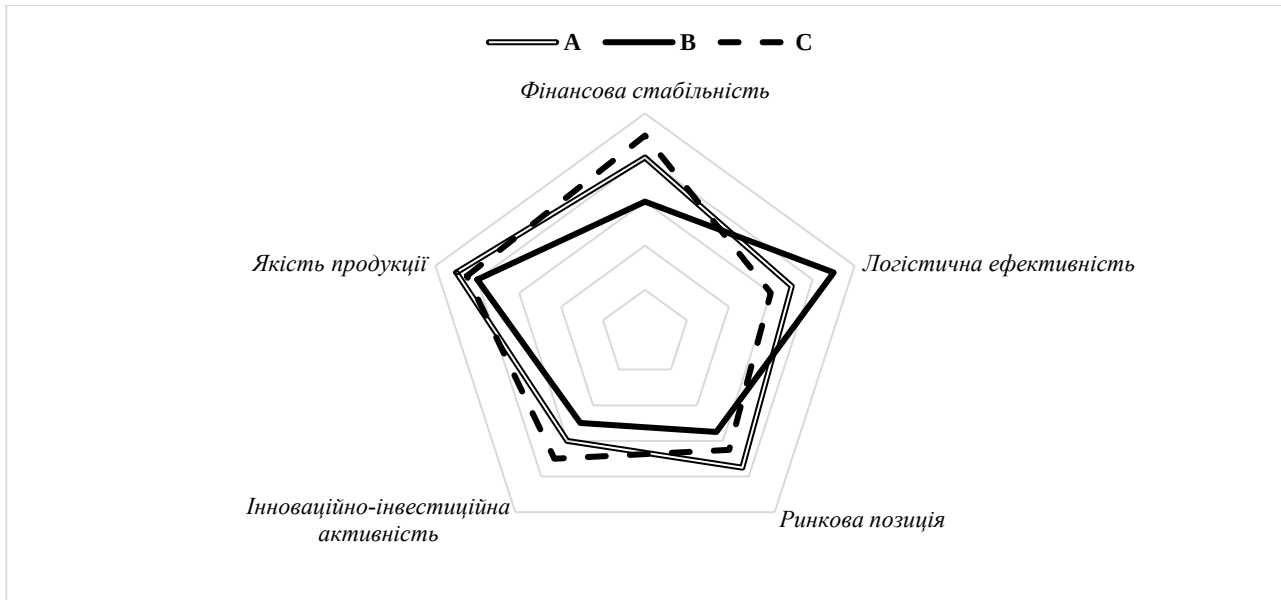
Для наочності результатів оцінки конкурентоспроможності підприємств, доцільно представити їх графічно у вигляді радарної діаграми. Це дозволить порівняти підприємства за всіма ключовими показниками одночасно та виявити їхні сильні й слабкі сторони. Діаграма відображає відмінності у фінансовій стабільності, ринкових позиціях, логістичній ефективності, інноваційно-інвестиційній активності та якості продукції, що дає можливість комплексно оцінити рівень конкурентоспроможності кожного підприємства (рис. 1).

Таблиця 4

Результати експертного аналізу рівня конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном

Показник	Підприємство А	Підприємство В	Підприємство С
Фінансова стабільність	0,80	0,60	0,90
Логістична ефективність	0,70	0,90	0,60
Ринкова позиція	0,75	0,55	0,65
Інноваційно-інвестиційна активність	0,60	0,50	0,70
Якість продукції	0,90	0,80	0,85

Джерело: розраховано авторами.

Рис.1. Рівень конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном

Джерело: побудовано авторами.

Як видно з рис. 1, підприємства оптової торгівлі зерном демонструють різний рівень конкурентоспроможності за ключовими показниками. Найвищий рівень фінансової стабільності та якісних характеристик продукції має підприємство С (0,90 і 0,85 відповідно), що забезпечує йому довгострокові переваги на ринку. Підприємство В характеризується найкращими результатами за логістичною ефективністю (0,90), проте поступається конкурентам у фінансовій стабільності та ринковій позиції. Підприємство А займає проміжну позицію з достатньо високими показниками фінансової стабільності (0,80) та якості продукції (0,90), однак потребує посилення інноваційно-інвестиційної активності.

Отримані результати можуть бути використані для побудови інтегрального індексу конкурентоспроможності підприємств, який враховує вагові коефіцієнти (табл. 3). Таким чином, інтегральні індекси оцінки конкурентоспроможності підприємств А, В, С виглядатимуть наступним чином:

$$I_A = 0,80 \cdot w_1 + 0,70 \cdot w_2 + 0,75 \cdot w_3 + 0,60 \cdot w_4 + 0,90 \cdot w_5; \quad (1)$$

$$I_B = 0,60 \cdot w_1 + 0,90 \cdot w_2 + 0,55 \cdot w_3 + 0,50 \cdot w_4 + 0,80 \cdot w_5; \quad (2)$$

$$I_C = 0,90 \cdot w_1 + 0,60 \cdot w_2 + 0,65 \cdot w_3 + 0,70 \cdot w_4 + 0,85 \cdot w_5, \quad (3)$$

де w_1 – вага фінансової стабільності;
 w_2 – вага логістичної ефективності;
 w_3 – вага ринкової позиції;
 w_4 – вага інноваційно-інвестиційної активності;
 w_5 – вага якості продукції.

В результаті проведених розрахунків з використанням вагових коефіцієнтів, інтегральний індекс конкурентоспроможності для підприємства А становить 0,75, для підприємства В – 0,65, а для підприємства С – 0,74. Це свідчить, що найвищий рівень конкурентоспроможності має підприємство А, друге місце посідає підприємство С, а найнижчий показник у підприємства В.

Запропоновані формули інтегрального індексу конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном дозволяють комплексно оцінити діяльність підприємств із врахуванням вагомості кожного показника. Вони дають змогу не лише порівнювати поточний рівень конкурентоспроможності, а й визначати

пріоритетні напрями для підвищення ефективності та зміцнення позицій в умовах євроінтеграції. Такий підхід забезпечить науково обґрунтовану основу для стратегічного планування розвитку підприємств у галузі оптової торгівлі зерном.

Для підтвердження достовірності отриманих результатів застосовано також мультиплікативний метод, що базується на зваженому геометричному середньому. Його перевагою є виявлення критичних «вузьких місць» конкурентоспроможності підприємств, оскільки низькі значення окремих показників істотно знижують кінцевий результат.

$$I_A = 0,80^{w1} * 0,70^{w2} * 0,75^{w3} * 0,60^{w4} * 0,90^{w5}; \quad (4)$$

$$I_B = 0,60^{w1} * 0,90^{w2} * 0,55^{w3} * 0,50^{w4} * 0,80^{w5}; \quad (5)$$

$$I_C = 0,90^{w1} * 0,60^{w2} * 0,65^{w3} * 0,70^{w4} * 0,85^{w5}. \quad (6)$$

В результаті проведених розрахунків за мультиплікативним методом інтегральний індекс конкурентоспроможності для підприємства А становить 0,74, для підприємства В – 0,64, а для підприємства С – 0,73. Отримані значення підтверджують попереднє ранжування: найвищий рівень конкурентоспроможності має підприємство А, друге місце посідає підприємство С, а найнижчий показник характерний для підприємства В.

На відміну від адитивного підходу, мультиплікативний метод зменшує ефект компенсації та більш точно відображає слабкі сторони підприємств.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження методичних засад аналізу конкурентоспроможності підприємств оптової торгівлі зерном дозволило сформулювати комплексне уявлення про стан та перспективи розвитку суб'єктів зернової галузі в умовах євроінтеграції. Підтверджено, що конкурентоспроможність зернотрейдерів має багаторівневий характер і формується під впливом широкого кола факторів, як внутрішнього (фінансово-економічні показники, організаційна структура, інноваційна активність), так і зовнішнього середовища (ринкова кон'юнктура, умови міжнародної торгівлі, логістична інфраструктура, регуляторна політика). Це вимагає застосування інтегрованих методичних підходів, які поєднують кількісні та якісні методи оцінки.

Систематизація існуючих методів дозволила виявити їхні ключові переваги й обмеження. Зокрема, кількісні методи забезпечують об'єктивність і порівнюваність результатів, проте не враховують нематеріальні аспекти діяльності. Якісні методи дозволяють оцінювати стратегічні та організаційні фактори, проте залежать від суб'єктивності експертів. Стратегічні методи є найбільш цінними для прогнозування й формування довгострокових планів і вимагають значних ресурсів і знань. На цьому тлі, індексний метод виявився найбільш придатним, оскільки поєднує комплексність, гнучкість і можливість ранжування підприємств за інтегральними критеріями.

Запропоновані інтегральні індекси оцінки конкурентоспроможності забезпечують уніфікований підхід до оцінки діяльності підприємств оптової торгівлі зерном. Їхня практична значущість полягає в можливості визначати пріоритетні напрями розвитку, здійснювати стратегічне планування та формувати конкурентні стратегії з урахуванням галузевої специфіки. Застосування як адитивного, так і мультиплікативного методів підтвердило однакове ранжування підприємств, що підвищує надійність результатів.

Таким чином, результати дослідження засвідчили, що індексний метод оцінки конкурентоспроможності є найбільш ефективним для підприємств оптової торгівлі зерном, оскільки дозволяє інтегрувати широкий спектр показників, від фінансових до інноваційних та формувати науково обґрунтовані висновки для підвищення ефективності діяльності. У перспективі, застосування цього підходу сприятиме не лише зміцненню позицій окремих підприємств на європейському ринку, а й підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору України в цілому.

Література

1. Shevchenko Vasilii V., Kokuytseva Tatiana V., Ovchinnikova Oksana P. Competitiveness of the enterprises of the Eurasian Economic Union. *Assessment Methodology*. 2019. URL : <https://www.revistaespacios.com/a19v40n37/a19v40n37p15.pdf>
2. Xu T. Grain Trade: A Literature Review and Research Outlook. *Review of Economic Assessment*. 2024. 3 (4). pp.1-14. DOI : <http://doi.org/10.58567/rea03040001>
3. Ambroziak Ł., Szczepaniak I., Bułkowska M. Competitive Position of Polish and Ukrainian Food Producers in the EU Market. *Agriculture*. 2024. 14 (12). URL : https://www.mdpi.com/2077-0472/14/12/2104?utm_source
4. Шевченко, О. В., Коваленко, О. В.. Методологічний інструментарій оцінки конкурентоспроможності українських зернотрейдерів на ринку ЄС. *Науковий вісник аграрної економіки*. 2023.

- 12 (4). С. 45-59 URL : https://www.researchgate.net/publication/391253982_methodological_toolkit_for_assessing_the_competitiveness_of_ukrainian_grain_traders_in_the_eu_market
5. Хачатрян В. В. Науково-методичні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності вітчизняного підприємства на міжнародному ринку. *ECONOMICS: time realities*. 2021. №2 (54). С. 92-97. DOI : <https://doi.org/10.15276/ETR.02.2021.12>
6. Довбня, С., Красіна, К. Комплексна оцінка конкурентоспроможності та обґрунтування стратегії її підвищення на підприємствах кондитерської промисловості. *Економіка та суспільство*. 2023. (57). DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-117>
7. Купалова Г. І. Конкурентоспроможність підприємств дорожньої галузі в період реформ та економічної нестабільності. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences*. 2022. Том 310. № 5 (1). С. 316-321. DOI : [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5\(1\)-52](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5(1)-52)
8. Жалдак Г. П., Мамаджанов А. Р. Напрями та методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. 2022. № 22. С. 52-59 URL : <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/6c2b8ee7-9c25-4b6d-ab30-4ccd998ceb3c/content>
9. Красняк О. П., Мицик В. О. Конкурентоспроможність і конкурентні переваги підприємства в сучасних ринкових умовах. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL : <http://socrates.vsau.edu.ua/repository/getfile.php/23748.pdf>
10. Михасюк І., Гукалюк А., Косович Б. Проблеми конкурентоспроможності українського підприємництва і торгівлі в умовах глобалізації. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2019. Випуск 56. С. 308-315. URL : <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/view/10862/11059>

References

1. Shevchenko, V. V., Kokuytseva, T. V., & Ovchinnikova, O. P. (2019). Competitiveness of the enterprises of the Eurasian Economic Union: Assessment Methodology. *Revista Espacios*, vol. 40 37. URL : <https://www.revistaespacios.com/a19v40n37/a19v40n37p15.pdf>
2. Xu, T. (2024). Grain trade: A literature review and research outlook. *Review of Economic Assessment*, vol. 3 (4), pp. 1-14. DOI : <http://doi.org/10.58567/rea03040001>
3. Ambroziak, Ł., Szczepaniak, I., & Bułkowska, M. (2024). Competitive position of Polish and Ukrainian food producers in the EU Market. *Agriculture*, vol. 14 (12). URL : https://www.mdpi.com/2077-0472/14/12/2104?utm_source
4. Shevchenko, O. V., & Kovalenko, O. V. (2023). Methodological toolkit for assessing the competitiveness of Ukrainian grain traders in the EU market. *Scientific Bulletin of Agrarian Economics*, vol. 12 (4), pp. 45-59. URL : https://www.researchgate.net/publication/391253982_methodological_toolkit_for_assessing_the_competitiveness_of_ukrainian_grain_traders_in_the_eu_market
5. Khachatryan, V. V. (2021). Scientific and methodological approaches to assessing the competitiveness of domestic enterprises in the international market. *ECONOMICS: Time Realities*, vol. 2 (54), pp. 92-97. DOI : <https://doi.org/10.15276/ETR.02.2021.12>
6. Dovbnya, S., & Krasina, K. (2023). Comprehensive assessment of competitiveness and justification of strategies for its improvement in confectionery industry enterprises. *Economy and Society*, vol. (57). DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-117>
7. Kupalova, H. I. (2022). Competitiveness of road industry enterprises during reforms and economic instability. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, vol. 310. no. 5 (1), pp. 316-321. DOI : [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5\(1\)-52](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-310-5(1)-52)
8. Zhaldak, H. P., & Mamadjanov, A. R. (2022). Directions and methods of enterprise competitiveness assessment. *Economic Bulletin of NTUU «Kyiv Polytechnic Institute»*, vol. 22, pp. 52-59. URL : <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/6c2b8ee7-9c25-4b6d-ab30-4ccd998ceb3c/content>
9. Krasnyak, O. P., & Mytsyk, V. O. (2019). Competitiveness and competitive advantages of enterprises in modern market conditions. *Effective Economy*, vol. 11. URL : <http://socrates.vsau.edu.ua/repository/getfile.php/23748.pdf>
10. Mykhasiuk, I., Hukalyuk, A., & Kosovych, B. (2019). Problems of competitiveness of Ukrainian entrepreneurship and trade in the context of globalization. *Bulletin of Lviv University. Economic Series*, vol. 56, pp. 308-315. URL : <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/view/10862/11059>